

ÇOCUK HAKLARI SÖZLEŞMESİNE TARAF OLMAYAN ÜLKE: AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİ

Fikret YAMAN¹

Öz

1990 yılında yürürlüğe giren Birleşmiş Milletler (BM) Çocuk Haklarına Dair Sözleşme, uluslararası insan hakları belgeleri arasında en yaygın kabul gören Sözleşme konumundadır. Amerika Birleşik Devletleri, mezkûr Sözleşmenin hazırlanmasında aktif olarak yer almış ve diğer ülkelerin Sözleşmeyi imzalaması ve onaylaması için girişimlerde bulunmuştur. Bununla birlikte, ABD, BM üyesi bütün ülkeler (196 ülke) içinde Sözleşmeye taraf olmayan tek ülkedir. ABD, Sözleşmenin hazırlanmasındaki öncü rolü ve yöneltilen bütün eleştirilere rağmen Sözleşmeye taraf olmama tutumunu sürdürmektedir.

Aile kurumuna zarar verme ve ebeveynlerin çocuklarını kendi inançlarını göre yetiştirme hakkını ihlal etme iddiaları başta olmak üzere ABD'nin mezkûr Sözleşmeye neden taraf olmaması ile ilgili temel argümanların Türkiye kamuoyuna bilimsel anlamda ilk defa taşınıyor olması bu çalışmayı önemli kılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Çocuk Hakları Sözleşmesi, çocuk hakları, sosyal hizmet, Amerika Birleşik Devletleri, sosyal politika

¹ Dr., Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, E-posta: shufyaman@gmail.com, ORCID: 0000-0002-2385-5824

YAMAN, F. (2022). Çocuk Hakları Sözleşmesine Taraf Olmayan Ülke: Amerika Birleşik Devletleri. Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi, 22(55), 377-398. DOI:10.21560/spcd.vi.1027897

THE UNITED STATES OF AMERICA: COUNTRY THAT HAS NOT RATIFIED THE U.N. CONVENTION ON THE RIGHTS OF THE CHILD

Abstract

The United Nations (UN) Convention on the Rights of the Child, which entered into force in 1990, is the most widely accepted Convention among international human rights treaties. The United States of America took an active part in the preparation of the aforementioned Convention and took initiatives for other countries to sign and ratify the Convention. However, the United States is the only country out of all the UN member states (196 countries) that has not ratified the Convention. The USA continues its stance of not being a party to the Convention, despite its leading role in the preparation of the Convention and all the criticisms.

This study presents the main arguments about why the USA is not a party to the aforementioned Convention, especially the allegations of harming the family institution and violating the right of parents to raise their children according to their own beliefs. To the best of our knowledge, this is the first study presenting these arguments to the Turkish public in a scientific manner.

Key Words: *Convention on the rights of the children, children rights, social work, The United States, social policy*

GİRİŞ

Yirminci ve 21. yüzyıllarda insan hakları alanında küresel ölçekte düzenlemeler yapılmasına rağmen çocukların veya genel anlamda insanların sahip oldukları hakların tarihi, binlerce yıl ötesine uzanmaktadır. Günümüz tabiriyle özellikle incinebilir grupların haklarına, Yahudilik, Hristiyanlık ve İslam Dininde ayrı bir önem verilmiştir. Hristiyanlık inancının temel kaynağı olan İncil’de yoksul, yetim, dul kadınlar başta olmak incinebilir/dezavantajlı grupların haklarının korunması anlamında birçok hüküm bulunmaktadır¹. İslam dininin temel kaynakları olan Kur’an-ı Kerim’de ve Hz. Muhammed’in (s.a.v.) hadislerinde de yetimler, kız çocukları, dul kadınlar, yaşlılar, yoksullar ve yolda kalan kimseler hakkında ayrıntılı hükümlere yer verilmiştir.

Canan (1980), “çocuk hakları”nın müstakil bir konu olarak insanlığın gündemine ilk defa İslam dini ile taşındığını iddia etmektedir. Canan (1980), bu görüşüne dayanak olarak, Kur’an-ı Kerim’de ve Hz. Muhammed’in (s.a.v.) hadislerinde “çocuğun hakkı” diye başlayan ve bir kısım meseleleri ortaya koyan açık hükümlerin olduğunu dile getirmektedir.

Çocuk haklarının geçmişi çok eskiye dayanmakla birlikte, 20. ve 21. yüzyıllarda insan hakları alanında Birleşmiş Milletler (BM), Avrupa Konseyi gibi uluslararası kurumlar tarafından küresel ölçekte birçok belge hazırlanmış ve yürürlüğe konulmuştur. Bu belgeler arasında ön plana çıkan ve yaygın kabul gören Sözleşme ise BM Çocuk Hakları Sözleşmesidir (ÇHS).

Çalışmanın konusunu, BM ÇHS oluşturduğundan BM üyesi bazı ülkelerin BM’ye ait 18 Uluslararası İnsan Hakları Sözleşmeleri’ne taraf olma durumuna kısaca yer verilmiştir. Arjantin (18), Almanya (16), Brezilya (16), Fransa (17), İspanya (17), Şili (17) ve Ukrayna (16), sözleşmelere en fazla taraf olan ülkeler arasındayken; en az taraf olan ülkeler ise Amerika Birleşik Devletleri (5) ve İran’dır (6). Az gelişmiş ülkeler kategorisinde yer alan ve insan haklarının geride olduğu değerlendirilen Afganistan (11), Cezayir (11), Libya (12) gibi ülkeler dahi insan hakları belgelerine daha fazla taraf olmuştur (İHYK Ofisi, 2020)². Türkiye Cumhuriyeti, mevcut durumda 18 Uluslararası İnsan Hakları Sözleşmesi’nden 16’sına taraf olması dolayısıyla BM insan hakları belgelerine en çok taraf olan ülkeler kategorisinde yer almaktadır.

¹ Ayrıntılı bilgi için bkz. <https://www.openbible.info/topics/>, Erişim: 01.02.2022

² Ayrıntılı bilgi için bkz. <https://indicators.ohchr.org/>, Erişim: 29.07.2021

Küresel ölçekte, insan hakları sıralamalarında “geri”³ kalmış olarak değerlendirilen ülkelerin ÇHS’ye taraf olmadığına varsayılması halinde, konu birçok kesim tarafından “normal” olarak kabul edilip çok fazla tartışma olanı bulamayabilecektir. Bununla birlikte, BM 18 Uluslararası İnsan Hakları Sözleşmelerinden en yaygın kabul göreni olan ÇHS’ye, insan hakları belgelerinin hazırlanmasındaki rolü ve etkinliği dikkate alındığında ABD’nin taraf olmaması, dikkat çekici olup konuya ilişkin argümanların kapsamlı olarak değerlendirilmesi gereği açıktır. ABD’nin Sözleşme’ye taraf olmamasını, toptancı bir yaklaşımla reddetmek yerine ABD’li muhaliflerin gerekçelerinin geniş bir perspektifle irdelenmesi/tartışılması, sorunun net olarak anlaşılmasına katkıda bulunabilir.

Bu derlemede, ilk olarak ÇHS’ye ilişkin temel hususlara yer verilecek; devamında ise sırasıyla Sözleşmenin ailenin önemine ilişkin hükümleri, ABD’nin Sözleşmeye ilişkin tutumu ve taraf olmamasına ilişkin argümanlar irdelenecektir.

BM ÇOCUK HAKLARI SÖZLEŞMESİ’NE İLİŞKİN TEMEL HUSUSLAR

Yirminci yüzyılda insan hakları ve özellikle çocuk haklarının korunması ve geliştirilmesi-bağlamında, uluslararası boyutta birçok düzenleme yapılmıştır. BM ÇHS, çocuk haklarının uluslararası düzeyde korunması noktasında belirgin bir öneme sahiptir.

ÇHS, çocuk haklarının uluslararası düzeyde korunmasına yönelik ilk düzenleme olmamakla birlikte en kapsamlı olanıdır. İlk düzenleme, çocukların tehlikeli işlerde çalıştırılmalarını yasaklama ve asgari çalışma yaşını ortaya koyma amacıyla Uluslararası Çalışma Örgütü tarafından düzenlenen 1919 tarihli sözleşmedir. Bu gelişmeyi, Milletler Cemiyeti’nin çocuk haklarını korumayı amaçlayan 1924 tarihli Cenevre Çocuk Hakları Bildirisi ve BM Genel Kurulu’nun 20 Kasım 1959 tarihinde karara bağladığı/onayladığı Çocuk Hakları Bildirisi takip etmiştir. ÇHS, kısmen 1924 ve 1959 tarihli çalışmalar üzerine bina edilmiştir. Bununla birlikte, Sözleşme 1948 tarihli Evrensel İnsan Hakları Bildirgesi’nde yer alan birçok hakkı da içermektedir. Sözleşme aynı zamanda, uluslararası evlat edinme, göç, eğitimin yanı sıra

³ Ayrıntılı bilgi için bkz. <https://freedomhouse.org/reports>, Erişim: 03.02.2022

çocuk işçiliği, pornografi, fuhuş, insan ticareti ve çocukların silah altına alınmasını yasaklayan diğer uluslararası hukuk ve sözleşmeleri onaylamakta ve bu sözleşmelerle bütünlük göstermektedir (Blanchfield, 2013; Hague, 2013; Lee, 2010; Rutkow ve Lozman, 2006).

ÇHS, ilk olarak Uluslararası Çocuk Yılı olarak kabul edilen 1979'da, 1959 tarihli Çocuk Hakları Bildirisi'nin 20. yıl dönümünde Polonya'nın teklifi üzerine hazırlanmıştır (Engman, 2015; Tilovska–Kechedji ve Rakitovan, 2019). Yaklaşık olarak on yıl süren müzakereler neticesinde, BM Genel Kurulu, 20 Kasım 1989 tarihinde oy birliği ile ÇHS'yi onaylamayı kabul etmiş ve üye ülkelerin imzasına açmıştır. 1990 Yılı Eylül Ayında, yirmi ülkenin onayına müteakiben Sözleşme yürürlüğe girmiştir (Engman, 2015; BM Sözleşme Koleksiyonu, 2021).

Sözleşme; çocukların ekonomik, sosyal, kültürel, medeni ve siyasi haklarına ilişkin kapsamlı düzenlemeleri barındırmaktadır (Daiute, 2008; Engman, 2015). Aynı zamanda, Sözleşme uluslararası hukukta çocuk haklarını teminat altına alan ilk bağlayıcı belgedir (Lee, 2010).

ÇHS'nin yanı sıra Çocuk Satışı, Çocuk Fahişeliği ve Çocuk Pornografisi ile İlgili İhtiyari Protokol, Çocukların Silahlı Çatışmalara Dâhil Olmaları Konusundaki İhtiyari Protokol ve Başvuru Usulüne İlişkin İhtiyari Protokol olmak üzere ÇHS'ye Ek üç ihtiyari protokol bulunmaktadır.

Sözleşme, dört temel hak üzerine bina edilmiştir (UNICEF, 2009):

1. Ayrım gözetmeme: Hakların hepsi, istisnasız bütün çocuklar için geçerlidir (md.2);
2. Çocuğun yüksek yararı: Bütün taraflar, çocukla ilgili bütün girişimlerinde çocuğun yüksek yararını gözetecektir (md.3);
3. Yaşama ve gelişme hakkı (md.6)
4. Çocuğun yaşı ve olgunluk derecesine uygun olarak görüşlerine saygı gösterme (md.12).

Sözleşme'nin 44. maddesi uyarınca, taraf devletler, Sözleşme'de tanınan hakları yürürlüğe koymak için aldıkları önlemleri ve bu haklardan yararlanma konusunda gerçekleştirdikleri ilerlemeye ilişkin raporları BM Genel Sekreteri

aracılığıyla Komiteye⁴ sunmak durumundadır. BM Çocuk Hakları Komitesi, taraf devletlerin Sözleşme ile Sözleşmeye Ek İhtiyarı Protokoller kapsamında sundukları ülke raporlarını incelemekte ve bunun sonucunda üye ülkenin raporuna ilişkin sonuç gözlemlerini⁵ kamuoyu ile paylaşmaktadır.

ÇHS, tarih boyunca (Engman, 2015) en çok kabul gören uluslararası insan hakları sözleşmesi olmakla birlikte Arjantin, Avustralya, Danimarka, Fransa, Japonya, Hollanda, İran, Irak, İsviçre, Kanada, Kuveyt, Malezya, Singapore, Suudi Arabistan, Tayland, Ürdün, Vatikan, Yeni Zelanda dâhil olmak üzere toplam 58 ülke tarafından sözleşmeye çekince⁶ konulmuş, bildirimde bulunulmuştur.

Sözleşme, çocuk hakları konusunda küresel bir farkındalık oluşturmakta ve ülkeler üzerinde baskı kurabilmektedir. Sözleşme, birçok ülkede yasa ve politikaların oluşturulması, değiştirilmesi ve geliştirilmesinde etkili olmuş/maktadır.

BM Uluslararası Çocuklara Acil Yardım Fonu (UNICEF), Sözleşme hükümlerinin Sözleşmeye taraf olan ülkelerin yasa ve politikalarına yansıtılması/uyumlandırılması anlamında üye ülkelerde kamu kurumları ve sivil toplum kuruluşlarıyla çalışmalarda bulunmuş/maktadır. Taraf ülkelerin eğitim programları ve müfredatları, sağlık, çocuk koruma, çocuk adalet sistemi dahil olmak üzere çocuk haklarına ilişkin birçok konuda Sözleşme hükümleri doğrultusunda düzenlemeler hayata geçirilmiş ve bunlar periyodik ülke raporları aracılığıyla, BM Çocuk Hakları Komitesine sunulmaktadır.

BM ÇOCUK HAKLARI SÖZLEŞMESİ'NİN AİLEYE İLİŞKİN HÜKÜMLERİ

ABD'nin ÇHS'ye taraf olmamasındaki temel gerekçelerinden biri, ebeveynlerin çocukları üzerindeki haklarına ve otoritesine müdahale edileceği kaygısıdır. Sözleşme'de aile kurumunun önemi vurgulanmasına (Önsöz 6.paragraf) ve ebeveyn haklarına, yasal sebepler olmaksızın müdahale

⁴ Sözleşme ile birlikte, taraf devletlerin ÇHS ile üstlendikleri yükümlülükleri yerine getirme konusunda kaydettikleri ilerlemeleri incelemek amacıyla çocuk hakları komitesi adıyla bir izleme komitesi kurulmuştur. BM Çocuk Hakları Komitesi olarak bilinen bu Komite, 18 uzmandan oluşmaktadır.

⁵ Ayrıntılı bilgi için bkz. <https://www.ohchr.org/en/hrbodies/crc/pages/crcindex.aspx>, Erişim: 01.12.2021

⁶ Sözleşmeye çekince koyan ülkelere ilişkin ayrıntılı bilgi için bkz. https://treaties.un.org/Pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=IV-11&chapter=4&clang=_en#EndDec. Erişim: 12.05.2021

edilmeyeceği (9.md) yönünde hükümler bulunmasına rağmen Amerikan kamuoyundaki endişeler varlığını sürdürmektedir.

ÇHS'nin önsözünde, aile kurumunun toplumun temel birimi olduğu, ailenin işlevlerini yerine getirebilmesi için gerekli koruma ve yardımı görmesinin zorunlu olduğu, tüm bireyler ve özellikle çocukların gelişimi ve esenlikleri için doğal ortam olduğu, çocuğun kişiliğinin tam ve uyumlu olarak gelişebilmesi için sağlıklı bir aile ortamında yetişmesi gerektiği ifade edilmektedir. ÇHS'nin önsözünde açıkça ailenin önemi ortaya konulurken aynı şekilde, çocuğun toplumda **bireysel bir yaşantı** (vurgular yazara aittir) sürdürebilmesi için her yönüyle hazırlanmasını ve BM Anlaşmasında ilan edilen ülküler ve özellikle **barış, değerbilirlik, hoşgörü, özgürlük, eşitlik ve dayanışma ruhuyla** yetiştirilmesi gerekliliğinden bahsedilmektedir.

ÇHS'yi hazırlayanlar, aile kurumunun önemini ve çocuğun aile içinde büyümesinin gerekliliğini vurgularken aynı zamanda hangi ilkelere ve değerlere göre yetiştirileceğini de açıklamaktadır. Bu perspektiften bakıldığında, özgürlük, eşitlik, hoşgörü gibi kavramlara ideolojilerin ve inançların bakış açısının aynı olmadığını not etmek önemlidir. Bu kapsamda, CHS'nin aslında kendisini hazırlayanların kültürel değerleri, dünya görüşleri, ideolojileri, dini görüşleri ya da dine bakış açıları vb. hususlar tarafından şekillendiği noktasında tartışmalar yapılabilir.

Ailenin önemine ilişkin ÇHS'de yer alan hükümler, ÇHS'den önceki uluslararası insan hakları belgelerinde de bulunmaktadır. Bu belgelerde tek tek bireylerin haklarını öncelemekten öte ailenin hakları bir bütün olarak vurgulanmıştır. 1948 tarihli İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nde (İHEB), "ailenin, toplumun doğal ve temel birimi olduğu, toplum ve devlet tarafından korunması" gerektiğine yer verilmiştir (md. 16/3). Aileye ilişkin hükümler; BM Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme, İnanç veya Din Temelli Ayrımcılığın ve Hoşgörüsüzlüğün Her Türünün Ortadan Kaldırılmasına İlişkin 1981 Tarihli Deklarasyon, 1966 tarihli Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme dâhil birçok belgede yer almaktadır.

ÇHS'de çocukların bir aile ortamında yetişmesinin gerekliliği vurgulanmakla birlikte, ÇHS'ye muhalif olan kesimler, Devlete ve çocuklara geniş yetkilerin tanındığını, aile kurumunun müdahalelere açık hale getirildiğini iddia etmektedir.

ABD'NİN BM ÇOCUK HAKLARI SÖZLEŞMESİ'NE İLİŞKİN TUTUMU

BM İnsan Hakları Yüksek Komiserliği (İHYK) verilerine göre, Amerika Birleşik Devletleri (ABD) dışındaki 196 ülke ÇHS'ye taraf olmuştur. 2015 yılına kadar Sözleşme'ye taraf olmayan iki ülke, Somali ve ABD'ydі. Somali, 2002 yılında imzaladığı Sözleşmeye 2015 yılında taraf olmuştur (İHYK Ofisi, 2021).

ABD, ÇHS'nin 10 yıllık (1979 ve 1989 yılları) taslak çalışmalarında öncü bir rol oynamış ve Ronald Reagan ile George H.W. Bush yönetimleri, Sözleşme metninin yazımında aktif olarak yer almıştır (Blanchfield, 2013; Kilbourne, 1998; Hagues, 2013; Todres, Wojcik, ve Revaz 2006, akt. Engman, 2015). Ancak, her iki yönetim de Sözleşme'nin eyalet ve federal yasalara olan etkisi, ebeveyn hakları ve ABD'nin egemenliği hususlarından dolayı Sözleşme'nin onaylanmasını desteklememiştir (Blanchfield, 2013).

İnsan hakları konusunda yıllık raporlar hazırlayan ve insan hakları söylemini sürekli olarak gündemde tutan ABD'nin buna rağmen ÇHS'ye taraf olmaması hususu dikkat çeken ve üzerinde önemle durulması gereken bir konudur. Witte ve Browning (2011), ABD Başkanları Reagan ve Bush ile Cumhuriyetçilerin, Sözleşme'nin uluslararası anlamda destek görmesi için kritik rol oynadığını hatta Rusya, Çin, Mısır ve Suudi Arabistan gibi çekimser ülkeleri Sözleşme'yi imzalamaları için ikna ettiğini ifade etmektedir.

ABD, Sözleşme'yi Clinton yönetiminde 16 Şubat 1995 yılında imzalamasına rağmen Sözleşme'ye taraf olmamış ve şu ana kadar Senato'nun onayına sunmamıştır (Kilbourne, 1998; Engman, 2015). Clinton, Sözleşme'yi onaylanması için Senato'ya göndermeyi planladığında, Senatör Jesse Helms (Dış İlişkiler Komitesi Başkanı ve Sözleşme'yi inceleyip Senato'ya oylanması için sunacak olan kişi) kendisini destekleyenlerle birlikte Senato'ya sunduğu önergede; Sözleşme'nin Tanrı tarafından verilen haklarla ve ebeveynlerin çocuklarını büyütmeye sorumluluğu ile çeliştiğini, geleneksel aile yapısına zarar vereceğini, Sözleşme'nin Eyaletleri ve Federal Hükümetin çocukları koruma ve aileyi güçlendirme çabalarını ciddi bir şekilde engelleyeceğini, çocuklara çok fazla güç tanıdığını ve ebeveyn otoritesini ortadan kaldırdığını dile getirmiştir (Rutkow ve Lozman, 2006; Hagues, 2013). Senato üyeleri ve özellikle Jesse Helms'in sert muhalefeti nedeniyle Clinton Yönetimi, ÇHS'yi Senato'nun

tavsiye ve onayına sunmamıştır (Blanchfield, 2013 Tilovska–Kechedji ve Rakitovan, 2019).

ABD, ÇHS'ye taraf olmamasına rağmen Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'ye Ek Çocuk Satışı, Çocuk Fahişeliği ve Çocuk Pornografisi ile İlgili İhtiyari Protokol ile Sözleşme'ye Ek Çocukların Silahlı Çatışmalara Dâhil Olmaları Konusundaki İhtiyari Protokolü'nü, 2000 yılında imzalamış ve 2002 yılında onaylamıştır (Rutkow ve Lozman, 2006; İHYK Ofisi, 2021).

George W. Bush Yönetimi, Sözleşme'nin ABD'nin bağımsızlığı ve ebeveyn hakları üzerinde ciddi siyasi ve yasal sonuçlara yol açacağı kaygısıyla Sözleşme'ye karşı çıkmıştır (Blanchfield, 2013; Tilovska–Kechedji ve Rakitovan, 2019).

Obama'nın Sözleşme'nin onaylanması yönündeki cesaretlendirici konuşmaları⁷, aynı şekilde sert eleştiriler sonrası karşılık bulamamıştır. ABD'nin 46. ve günümüzdeki başkanı Joe Biden ise Sözleşme'ye taraf olma noktasında henüz herhangi bir beyanda bulunmamıştır.

ABD, insan haklarına bağlılığını dile getirmesine, birçok insan hakları belgesinin hazırlanmasına destek vermesine ve bunların bir kısmını imzalamasına rağmen, Sözleşmelerin onaylanmaması hukuki olarak bir anlam ifade etmemektedir (Sullivan, 2007, akt.Hagues, 2013). Hagues (2013), ABD'nin uluslararası sözleşmelerin hazırlanmasına aktif katkı vermesi ve bazı sözleşmeleri imzalamasına karşılık onaylamamaya devam etmesi hususunun dünyanın diğer ülkelerinin gözünde ikiyüzlü bir tutum olarak değerlendirilebileceğini ifade etmektedir. ÇHS'nin yanı sıra ABD'nin hazırlanmasına katkı verdiği, imzaladığı, ancak şu ana kadar onaylamadığı birçok uluslararası sözleşme bulunmaktadır. İnsan Hakları Evrensel Beyanamesi, BM Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi ve BM Çocuk Hakları Sözleşmesi başta olmak üzere birçok sözleşme Amerikan Senatosu tarafından onaylanmamıştır (Hagues, 2013).

⁷ Obama, 2008 yılında yaptığı açıklamada ABD'nin Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin onaylamamasını 'utanç' olarak nitelendirmiştir. Konuya ilişkin ayrıntılı bilgi için bkz. <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC3286703/> Erişim: 01.04.2021

ABD'NİN BM ÇOCUK HAKLARI SÖZLEŞMESİ'NE KARŞI ÇIKIŞ GEREKÇELERİ

ABD'nin Sözleşme'ye taraf olmaması noktasındaki temel muhalefet, dini muhafazakâr gruplardan gelmekle birlikte sağ görüş veya dini kurumlarla ilgisi olmayıp Sözleşme'ye muhalif olan başka gruplar da bulunmaktadır (Kilbourne, 1998, Smolin, 2006, Witte ve Browning, 2011, Engman, 2015).

BM Çocuk Hakları Sözleşmesi'ne karşı olan Amerikalı Hristiyan eleştirmenlerden hiçbirisi, Sözleşme'de yer alan yaşama hakkı, isim hakkı, kimliğin korunması, ebeveynlerini bilme ve onlar tarafından bakılma gibi haklara karşı değildir. Aynı şekilde, hiç kimse çocukların beslenme, barınma, eğitim, sağlık, sömürü ve istismardan korunma gibi haklarına karşı değildir (Witte ve Browning, 2011). Sözleşme'ye karşı çıkılmasındaki temel gerekçeler, çocuklara yaşları ve gelişimleri ile orantılı olmayan hakların tanınması, aile kurumuna oranla çocuklara ve Devlete geniş hakların tanınması, aile kurumuna Kamu müdahalesinin önünün açılmasıdır. Lucier (1992), ÇHS'nin her bir maddesinde zorunlu/bağlayıcı bir dil kullanıldığını ve belirsizliklerin olduğunu iddia etmektedir⁸.

Kilbourne (1998), Sözleşme'ye karşı çıkan muhalif grupların finansal açıdan güçlü ve organize olduklarını, koordineli hareket ettiklerini ve gerekçelerini Amerikan Senatosu'na ulaştırma noktasında, üyelerini iyi motive ettiklerini; Senato çalışanlarının, Sözleşme'ye ilişkin her olumlu bir mektup için 100 adet muhalif mektup aldıklarını aktarmaktadır.

Amerikalı eleştirmenlerin ÇHS'ye yönelik muhaliflikleri, genel olarak egemenliğe ve federalizme ilişkin kaygılar ile ailelerin çocuklarını kendi inançlarına göre yetiştirme haklarını ihlal etme iddiaları olmak üzere iki noktada yoğunlaşmaktadır.

⁸ Lucier, ÇHS'nin bu bağlayıcı dilinde Roma-Germen aile hukukunun güçlü etkisinin olduğunu ifade etmektedir. İngiliz hukuk sisteminde vatandaşlar, evin insanın özel alanı olduğuna inanır ve bu anlamda kamunun müdahalesinden yana emindir; Roma-Germen hukuk sisteminde ise vatandaş, toplumu organize etme sorumluluğunu devlete bırakır. Bu iki hukuk sisteminden biri için adalet, devlet baskısının önlenmesi iken; diğeri için adalet, maddi ve manevi sosyal yardımların düzenli dağıtılmasıdır (akt. Nauck, 1994). Dolayısıyla Nauck (1994), Roma-Germen gelenek hukuk sistemine göre şekillenen bir Sözleşme'nin (ÇHS), İngiliz hukuk sisteminin egemen olduğu bir ülkede uygulanmasının belirtilen çerçevede ele alınması gerektiğini ileri sürmektedir. Bir başka ifadeyle, kamu müdahalesini öngören ve yeri geldiğinde teşvik eden bir Sözleşme'nin; ailenin, devletin müdahalesinden yana emin olduğu bir sistemde uygulanması durumu söz konusudur.

Egemenliğe ve Federalizme İlişkin Kaygılar

Amerika'da, Sözleşme'ye taraf olunması halinde, Amerikan egemenliğine uluslararası kurumlar tarafından müdahale edilebileceği kaygısı bulunmaktadır (Dennis, 2000, akt. Rutkow ve Lozman, 2006, Engman, 2015; Hirte, 2017; Lee, 2017). Bunun yanında, muhalifler uluslararası kurumlarda görev alan üyelerin, örneğin BM Çocuk Hakları Komitesi üyelerinin, Amerikalılar tarafından seçilmedikleri veya görevlendirilmedikleri, fakat aldıkları kararların Amerika üzerinde bağlayıcı olduğuna inanmaktadır (Blanchfield, 2013; Radon, 2004; Tushnet, 2003, akt. Rutkow ve Lozman, 2006; Hirte, 2017). ABD, neredeyse taraf olmadığı bütün insan hakları sözleşmelerinin gerekçesi olarak federalizmin etkilerini öne sürmektedir (Tushnet, 2003, akt. Rutkow ve Lozman, 2006).

ABD'nin taraf olduğu BM insan hakları sözleşmeleri (Soykırımın Önlenmesi ve Cezalandırılması Hakkında Sözleşme, İşkenceye ve Diğer Zalimane, Gayriinsani veya Küçültücü Muamele veya Cezaya Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesi, Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme, Her Türlü Irk Ayrımcılığının Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Uluslararası Sözleşme) aile hukuku ile ilgili hükümler içermemektedir. Buna karşılık, ÇHS, aile hukuku ile ilgili olduğu için ABD'de geleneksel devlet işleyişi bağlamında sıra dışı bir belge özelliğine sahiptir (Kilbourne, 1998).

Sözleşme, çocuk adalet sistemi ve aileye ilişkin birçok hüküm içermektedir. Bu hükümler ihmal ve istismardan, eğitime ve çalışmaya kadar birçok alanı kapsamaktadır. Amerika açısından bu belirgin bir sorun oluşturmaktadır. Zira, Amerika federal bir devlet olup çocukluk yaşı, eğitim, cezai sorumluluk yaşı vb. konular aile hukuku ile ilgili olup eyaletlerin sorumluluğu altındadır. Aynı şekilde, ABD Anayasa Mahkemesi'ne göre aile hukuku açık bir şekilde Kongrenin yetki alanının dışındadır (Hagues, 2013; Rutkow ve Lozman, 2006; Witte ve Browning, 2011).

Sözleşmeye muhalif olan Amerikalılar, aile hukukunun Kongre'nin yetki alanının dışında olması nedeniyle ABD'nin Sözleşme'ye taraf olması halinde aile hukukunun federal hükümetin etki alanına dâhil edilmesi suretiyle Amerika'nın federal sistemine zarar vereceğini savunmaktadır (Kilbourne, 1998; Witte ve Browning, 2011).

Ebeveyn ve Dini Hakların Tehlikeye Atılması

Amerikan hukukunda, ebeveyn haklarını destekleyen güçlü bir gelenek bulunmaktadır. Amerikalı muhalifler, ÇHS'nin ebeveynlerin aleyhine çocuk haklarını yücelttiğini ve temel aile ilişkilerine zarar verdiğine inanmakta (Nauck, 1994; Smith, 1998, akt. Rutkow ve Lozman, 2006) ve bu iddialarını desteklemek üzere ÇHS'deki birçok maddenin bu güçlü geleneğe ve ailelerin ve ebeveynlerin haklarına saldırdığını iddia etmektedir (Kilbourne, 1998). Amerika'daki ebeveyn hakları hareketinin destekçileri, ÇHS'nin çocuklara benzeri görülmemiş bir özerklik tanıdığına ve bu özerkliğin çocuklara zarar vereceğine inanmaktadır (Nauck, 1994; Rutkow ve Lozman, 2006).

ÇHS'ye karşı olan bazı Amerikalı muhalifler, çocukların bağımsız olmadığı, çocukların tanımları gereği sosyal, zihinsel, duygusal ve zihinsel olarak “olgunlaşmadıkları” savunulmaktadır. Bundan dolayı, devletlerin çocukları otomobil sürme, alkol içme, sigara içme, oy kullanma, vergi verme, askerlik yapma gibi görevlerin yanı sıra sözleşme yapma veya haksız fiilden doğan zararların karşılanması gibi sorumluluklardan uzak tuttukları ifade edilmektedir. Amerika'daki ebeveyn hakları hareketinin destekçileri, ÇHS'nin yasal olarak çocuklara “özerklik tanınmasından, eğitim ve çocuk gelişiminin gerçekliklerini ihmal etmesinden ve onları salt bir özgürlüğe sevk etmesinden” endişe etmektedir (Wilkins vd., 2003, akt. Rutkow ve Lozman, 2006).

ÇHS'ye ilişkin bir başka çekince de ÇHS'nin geleneksel aile yapısını devletin müdahalesine açık hale getirmek suretiyle ailenin toplumsal uyumunu tehdit edeceği korkusudur (Hall, 2001, akt. Rutkow ve Lozman, 2006).

Sözleşme'ye karşı çıkanlar; ailenin toplumun temeli olduğunu, çocuklar başta olmak üzere aile bireylerinin büyümesi ve iyiliği için doğal ortam olduğu, dolayısıyla ailenin toplum içinde sorumluluklarını tam olarak yerine getirebilmesi için gerekli koruma ve desteğin aileye sağlanması ve aile bireylerinin mutluluğu için devletin aileye olabildiğince karışmaması gerektiğini, ÇHS'nin onaylanması halinde bunların zarar göreceğini/görebileceğini ileri sürmektedir (Lucier, 1992, akt. Nauck, 1994; Wilkins vd., 2003, akt. Rutkow ve Lozman, 2006). Nauck (1994), özel bir alan olan ve devletin zorunlu nedenler dışında müdahale edemediği aile kurumunun, BM ÇHS ile birlikte ebeveynlerin çocuklarına yönelik Sözleşme'de belirtilen görev

ve sorumlulukları ne ölçüde yerine getirip getirmediği konusunda denetime açık olacağını iddia etmektedir.

ÇHS'nin çocuk tanımı, doğum kontrolü, kürtaj ya da diğer aile planlaması hizmetleri hakkındaki duruşu açık değildir. ÇHS'nin 1.maddesinde, 18 yaşına kadar her insanın çocuk olduğu ifade edilmekle birlikte ÇHS'nin çocuğu gebelikten itibaren ele almadığını yönünde eleştiriler bulunmaktadır. Örneğin, Arjantin, Sözleşme'nin 1.maddesinde yer alan çocuk tanımı ile ilgili olarak, mezkûr maddenin ana rahmine düştüğü andan itibaren 18 yaşına kadar olan her insanın çocuk olarak kabul edilmesi gerektiği şeklinde bildirimde bulunmuştur. Guatemala ise, Sözleşmenin 1.maddesinde yer alan çocuk tanımına ilişkin olarak, Guatemala Anayasası'nın 3.maddesi uyarınca "insan hayatını gebelikten itibaren, bireyin bütünlüğü ve güvenliğinin bir parçası olarak koruyan ve teminat altına alan" anladığını beyan etmiştir. Guatemala, bireyin yaşamını gebelikten itibaren koruduğu hususunu vurgulamıştır⁹.

Amerikalı eleştirmenler, ÇHS'de fetüsün korunması noktasında açık bir hükmün bulunmaması nedeniyle (Nauck, 1994), ÇHS'nin onaylanmasının kürtajı destekleyeceğini ve çocukların, ebeveynlerinin bilgisi ve onayı/rehberliği olmaksızın kendi kararlarıyla kürtaj olmasını cesaretlendirmesinden endişe etmektedir (Blanchfield, 2013; Stewart, 1998, akt. Rutkow ve Lozman, 2006). Fransa ve Çin Halk Cumhuriyeti (ÇHC) gibi gebeliğin gönüllü olarak sonlandırılmasına izin veren ülkeler, çocukların yaşama hakkını teminat altına alan Sözleşmenin 6.maddesinin, Fransız ve ÇHC'nin ulusal yasalarının uygulanması noktasında herhangi bir engel oluşturmayacak şekilde yorumlanacağını beyan etmiştir¹⁰.

Amerikalı eleştirmenler, ÇHS'ye en çok ailelerin çocuklarını kendi dini inançlarına göre yetiştirme yönündeki doğal haklarını tehlikeye attığı için karşı çıkmaktadır. Genel olarak muhalifler, Sözleşme'nin 'ebeveynlerin haklarını ortadan kaldırdığını', 'bildiğimiz ebeveynliğe son verdiğini', 'çocuklara kürtaj, pornografi, çeteler ve büyücülük-falcılık gibi bilgilere sınırsız erişim imkânı sağladığını' ve 'Sözleşme'nin çocuklara ebeveynlerine isyan etme anlamında

⁹ Sözleşmeye çekince koyan ülkelere ilişkin ayrıntılı bilgi için bkz. https://treaties.un.org/Pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtmsg_no=IV-11&chapter=4&clang=_en#EndDec. Erişim: 12.05.2021

¹⁰ Fransa ve Çin Halk Cumhuriyeti'nin Sözleşmeye ilişkin çekinceleri için bkz. https://treaties.un.org/Pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtmsg_no=IV-11&chapter=4&clang=_en#EndDec. Erişim: 13.05.2021

yasal olarak ‘temel’ bir hak tanıyacağını iddia etmektedir. Muhalifler, Sözleşme’nin ebeveyn haklarını ve otoritesini baltaladığını ve çocuklar ile devlete, ebeveynlere karşı yeni tehlikeli haklar tanıdığını iddia etmektedir (Blanchfield, 2013; Engman, 2015; Kilbourne, 1998; Krisberg, 2006, akt. Muncie, 2008; Lee, 2017).

Amerika’da en sert eleştiriler, Sözleşme’nin çocuklara sağladığı *medeni ve siyasi haklar* etrafında yoğunlaşmaktadır (Blanchfield, 2013; Nauck, 1994; Kilbourne, 1998; Witte ve Browning, 2011). Bunlar; çocuğun görüşü bağlamında “görüşlerini oluşturma” ve “görüşlerini serbestçe ifade etme” (12. md); “ifade özgürlüğü hakkı” kapsamında “her türlü bilgiyi araştırma, elde etme ve aktarma” (13. md); “düşünce, vicdan ve din özgürlüğü” hakkı (14. md); “dernek kurma” ve “barış içinde toplanma özgürlüğü” hakkı (15. md); “özel yaşantı, aile, konut ve iletişimine keyfi ya da haksız bir biçimde müdahale edilmemesi” ve “onur ve itibarının haksız suçlamalardan korunması” hakkı (16. md); “toplumsal, ruhsal ve ahlaki esenliği ile bedensel ve zihinsel sağlığını geliştirmeye yönelik bilgi ve belgelere ulaşma” hakkı (17. md).

Sözleşme’ye çekince koyan bazı İİT üye ülkelerinin yanı sıra Vatikan Sözleşme’nin ifade özgürlüğü (13.md), düşünce, vicdan ve din özgürlüğü (14.md), dernek kurma (15.md) ve özel yaşantının korunması (16.md) ile ilgili maddelerine dikkat çekmiş ve çekince koymuştur¹¹. Vatikan, Sözleşme’ye yönelik çekincelerinde aile kurumunun diğer bir deyişle ebeveynlerin haklarını korunmasına vurgu yapmıştır. Vatikan genel olarak Sözleşme hükümlerini, özellikle de ifade özgürlüğü ile ilgili 13.madde, eğitim ile ilgili 28.madde, din ile ilgili 14.madde, dernek kurma ile ilgili 15.madde ve özel yaşantının korunması ile ilgili 16.madde hükümlerini, **ebeveynlerin temel ve vazgeçilmez haklarını** muhafaza edecek şekilde (vurgu yazara aittir) yorumladığını belirtmiştir.

Çocuğun dini veya diğer görüşlerini oluşturma açısından Sözleşme irdelendiğinde 12. ve 14. maddelerde “görüşlerini oluşturma yeteneği” şartına yer verilmiş olmakla birlikte ifade özgürlüğü ile ilgili diğer haklar kategorik olarak ele alınmıştır. Nauck (1994), BM ÇHS’nin hükümlerinin geniş olarak ve Roma-Germen etkisinin ışığı altında yorumlanması halinde, çocukların

¹¹ Vatikan’ın Sözleşmeye ilişkin çekinceleri için bkz. https://treaties.un.org/Pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=IV-11&chapter=4&clang=_en#EndDec. Erişim: 13.05.2021

medeni birçok haklarının bireylere, özellikle ailelere ve aynı şekilde devlete karşı kullanılabileceğini iddia etmektedir.

Muhalifler, ifade özgürlüğü ile ilgili hakların ebeveynlerin çocuklarını kendi inanç ve görüşlerine göre büyütme; arkadaşlık ve diğer ilişkilerine rehberlik etme; çocukların özel, medya ve bilgiye erişimlerini izlemeye yönelik haklarını sınırlandıracağından endişe etmektedir. Eğer bir çocuk istediği şekilde hareket eder, ebeveynlerin sınırlandırmalarına ve öğretilerine karşı çıkar ve ebeveynlerine karşı bunları ifade özgürlüğü hakları olarak adlandırır o zaman ne olacak?

Sözleşme'nin 16. maddesinde "hiçbir çocuğun özel yaşantısına, aile, konut ve iletişiminde keyfi ya da haksız bir biçimde müdahale yapılamayacağı gibi onur ve itibarına da haksız olarak saldırılamayacağı; çocuğun bu tür müdahale ve saldırılara karşı yasa tarafından korunmaya hakkının olduğu" ifade edilmektedir. Birçok Amerikalı eleştirmen, 16. maddenin ebeveynlerin çocuklarını kontrol etme ya da zararlı durumlara müdahale etmelerini engelleyeceğini iddia etmektedir. 16. maddede çocukların özel yaşantılarının korunma hakkının olduğu ve buna yönelik müdahale ve saldırılara karşı yasa tarafından korunacakları teminat altına alınmıştır. Çocuklar kimden korunacak? Çocuğun özel yaşantısı kim tarafından ihlal edilecek? Bu madde ile çocuklarının gelişimini sürekli takip eden anne ve babalar mı kast ediliyor? 16. maddenin çok geniş bir şekilde ele alındığı ve Sözleşme'de tam olarak kastın ne olduğunun açık olmadığı dile getirilmektedir. Çocuklara, anne ve babalarının görüşlerine, inançlarına muhalif olarak kürtaj, gayri meşru cinsel ilişkiler, eşcinsel ilişkiler, doğum kontrol araçlarını elde etme ve kullanma gibi birçok alanda özür lük tanındığı yönünde eleştiriler bulunmaktadır (Blanchfield, 2013; Douglas, P., akt. Kilbourne, 1998).

Ekonomik ve Sosyal Haklar

Amerika'daki Sözleşme karşıtları, Sözleşme'nin 9. maddesinin keyfi olarak çocukları ailelerinden koparma yetkisini kamu yetkililerine tanıdığını ileri sürmektedir. Sözleşme'nin 9. maddesi özetle, ayrılığın çocuğun yüksek yararına olduğu yönünde karar verilmedikçe, taraf devletlerin, çocuğun anne babasından, onların rızası dışında ayrılmamasını güvence altına alacağını ifade etmektedir. Bununla birlikte, çocuğun kötü muameleye maruz

bırakılması ya da ihmal edilmesi durumunda bu tür bir ayrılık kararının verilebileceği belirtilmektedir. Sözleşme’de, mevzuat çerçevesinde çocuğun yüksek yararının¹² belirlenmesi ve çocuğun ailesinden alınmasına yönelik ayrılık kararının devlet kurumlarına/kamu yetkililerine verilmesi eleştiri konusu olmaktadır (Blanchfield, 2013).

Sözleşmeye karşı çıkan bazı Amerikalılar, 18.maddenin çocukları ailelerinden uzaklaştırmaya çalıştığını iddia etmektedir. 18. madde 3. fıkra, çalışan bütün anne-babaların ve çocuklarının, çocuk bakım hizmetlerinden yararlanma hakkını teminat altına almakta ve taraf devletlere bunu sağlama noktasında sorumluluk yüklemektedir. Bu madde ile çocukların büyütülmesi anlamında alternatif bir yöntemin, diğer bir deyişle çocukların çocuk bakım kuruluşlarında (kreş, anaokulu vb.) büyütülmesinin uluslararası anlamda teşvik edildiği iddia edilmektedir. Muhalifler, 18. maddenin adeta anne ve babalığın önemini ortadan kaldırdığını; Sözleşme’nin ‘bütün çocuklara devlet tarafından finanse edilen çocuk bakım kuruluşlarından faydalanma hakkı sağlamak suretiyle anne ve babaların ikisinin çalışmasını cesaretlendirmekle kalmadığını, devletlere ortak ebeveyn olma çağrısında bulunduğunu’ iddia etmektedir. Bunun yanında, bazıları bu tür kuruluşları ‘devlet tarafından çocuklar için uygun olduğu değerlendirilen değerlerin empoze edildiği’ yerler olarak tasavvur etmektedir (Douglas, akt. Kilbourne, 1998).

Sözleşme’nin 19. maddesinde; özetle çocuğun, ana-babanın ya da çocuğun bakımından sorumlu kişilerin her türlü kötü muamelesinden korunması, kötü muamele olaylarının önlenmesi, yetkili makamlara havale edilmesi, soruşturulması, tedavisi ve önlenmesi için gerekli bütün önlemlerin Devlet tarafından alınacağı ifade edilmektedir. 19. madde, iki önemli tartışmaya yol açmıştır. İlk olarak, Amerikalı muhalifler mezkûr maddenin 1. paragrafının ‘İsveç’te olduğu gibi şaplak atma/spanking dâhil bedensel/fiziksel

¹² Çocuğun üstün yararı, kavram ve uygulama olarak önemli olmasına rağmen politikacıların ve uygulayıcıların elinde ideolojik bir aygıt dönüşebilmektedir. Yaman (2018) tarafından yapılan çalışmada, “çocuğun üstün yararı” adı altında yürütülen bazı yanlış uygulamalara yer verilmiştir. Özellikle İngiltere’den Kanada ve Avustralya’ya yapılan zorunlu çocuk göçü bu anlamda ön plana çıkmaktadır. “İyi bir gelecek” ve kolonilerin “İngiliz yatırımı” düşünceleri ile İngiltere’den Kanada ve Avustralya gibi ülkelere binlerce çocuk gönderilmiştir. 1970’lere kadar devam eden zorunlu çocuk göçü nedeniyle 130,000 İngiliz çocuğunun ailesinden koparıldığı, bu çocukların çocuk evleri ve benzeri yatılı bakım kuruluşlarında kaldığı, çoğu çocuğa yetim olduğu yönünde yanlış bilgi verildiği, ailelere göç olayıyla ilgili bilgilendirme yapılmadığı ortaya çıkmıştır. Ayrıntı bilgi için bkz. Yaman, F. (2018). Almanya’da Çocukları Koruma Altına Alınan Göçmen Ailelere Yönelik Koruma Hizmetlerinin İncelenmesi.

cezalandırmayı¹³ yasaklamak için kullanılabileceğini” iddia etmektedir. Muhalifler, şaplak atmanın fiziksel şiddetin, yaralanmanın, istismar veya kötü muamelenin bir türü olarak yorumlanabileceğinden endişe etmektedir. Bu maddeye ilişkin ikinci itiraz, paragrafın ikinci bölümünde yer alan “belirleme, raporlama, yetkili makamlara havale, soruşturma, tedavi ve izleme” hususları ile birlikte ebeveynlerin çocukların haklarını ihlal ettikleri, çocukları ihmal ettikleri gerekçesiyle yoğun bürokratik işlemler ile karşılaşacaklarından kaygı duyulmaktadır (Kilbourne, 1998).

Sözleşme'nin 20. maddesinde “geçici ve sürekli olarak aile çevresinden yoksun kalan veya **kendi yararı doğrultusunda aile ortamında bırakılması kabul edilmeyen** her çocuğun, devletten özel koruma ve yardım görme hakkına sahip olacağı” belirtilmektedir. Çocuğun üstün yararı ile ilgili 3. madde konusunda dile getirilen endişeler, bu madde için de ifade edilmektedir.

Amerikalı muhalifler, Sözleşme'nin 20. maddesinin “ihtiyaç halinde çocuklara kendi yararları için” ailelerinden uzaklaştırma hakkı tanındığını iddia etmektedir. Zorunlu ve ihtiyaç halinde çocukların ailelerinden uzaklaştırılması doğru bir karar olmakla birlikte, burada endişe edilen husus, bazı sosyal hizmet kurumlarının bu konudaki yetkilerini ve gücünü istismar edebileceğidir (Kilbourne, 1998).

ÇHS'ye yönelik bir başka eleştiri ise, Sözleşmenin 24. maddesi 2. fıkrası f bendinde yer alan ‘aile planlaması eğitimi ve hizmetleri’ noktasında yoğunlaşmaktadır. Bu madde hükümlerine göre, aile planlaması eğitimi ve hizmetlerinin geliştirilmesi amacıyla taraf devletler tarafından uygun önlemler alınmak durumundadır. Sözleşme'ye karşı çıkanlar, 24.maddede yer alan ve çocuklara en üst düzeyde sağlık ve tıbbi bakım standartlarının sağlanması yönündeki hakkın, ebeveynleri değerleri ile uyuşmayan aile planlaması seçenekleri ile baş başa bırakabileceğinden kaygı duymaktadır. Bazı muhalifler, bu hükmün, kontraseptif dağıtımını veya okullarda “pornografik seks eğitimi” gerektirebileceğinden kaygı duymaktadır (Saunders, 2001, akt. Blanchfield, 2013). Örneğin Vatikan, Sözleşmenin 24. maddesi 2. fıkrasında yer

¹³ Bedensel/fiziksel cezalandırmanın her türü, İsviçre başta olmak üzere Avrupa ülkelerinin birçoğunda yasaklanmış ve çocuk koruma sistemleri bu gerekçeyle aileye müdahale edebilmektedir. Konuya ilişkin tartışmalar için bkz. Yaman, F. (2018). Almanya'da Çocukları Koruma Altına Alınan Göçmen Ailelere Yönelik Koruma Hizmetlerinin İncelenmesi.

alan ‘aile planlaması eğitimi ve hizmetleri’ ifadesini sadece ahlaki olarak kabul edilebilir olan ve aile planlamasının doğal yöntemleri olarak yorumladığını beyan etmiştir. Arjantin ise, onay aşamasında, Sözleşme’nin 24. maddesinin f bendine ilişkin olarak, aile planlaması ile ilgili soruların, ahlaki ve etik ilkelere bağlı olarak ebeveynleri özellikle endişelendirdiğini, dolayısıyla bu madde hükümleri uyarınca, ebeveynlere rehberlik hizmeti sağlamanın ve sorumlu bir ebeveynlik için eğitim vermenin devletlerin sorumluluğunda olduğu ifade edilmiştir¹⁴.

Sözleşme’nin 24.madde 3. fıkrasında, “Taraf devletler, çocukların sağlığı için zararlı geleneksel uygulamaların kaldırılması amacıyla uygun ve etkili her türlü önlemi alırlar” denilmektedir. Bazı Amerikalı muhalifler, bu madde ile taraf devletlere görev verildiğini; hakikatte çocuğun sağlığına zararlı olmayan bir uygulamanın önyargılarla zararlı görülebileceğini iddia etmektedir. Mezûr maddede yer alan hükümlerin, kamu adına görev yapan “uzmanlara”; disiplin, dini eğitim ve uygulamaları “geleneksel uygulamaları” irdeleme yetkisini tanıdığını ileri sürmektedir (Kilbourne, 1998). 24. maddeye yönelik itiraz, biraz daha somuta taşımak gerekirse dini inançları gereği çocuğunu sünnet ettirmek isteyen veya çocuğunu dini inançlarına göre yetiştirmek isteyen bir anne ve babanın davranışları, devlet görevlileri tarafından kabul edilebilir bulunmazsa ve çocuk koruma “uzmanları” çocuğa müdahale etmek isterse ne olacak?

ÇHS karşı çıkan diğer bazı muhalifler, Sözleşme’nin eğitim ile ilgili 29. maddesinde yer alan hususlara dikkate çekmektedir. 29. maddeye göre, Sözleşme’ye taraf olan ülkeler, çocuğun eğitiminin “insan hakları ve temel özgürlüklere, Birleşmiş Milletler Antlaşmasında benimsenen ilkelere saygısının geliştirilmesi”, “çocuğun yaşadığı veya geldiği menşe ülkenin ulusal değerlerine ve kendisinininkinden farklı uygarlıklara saygısının geliştirilmesi”; “anlayışı, barış, hoşgörü, cinsler arası eşitlik, tüm insanlar arasında dostluk ruhuyla, özgür bir toplumda, yaşantıyı, sorumlulukla üstlenecek şekilde hazırlanması” amacına yönelik olmasını kabul eder. Bu madde ile birlikte ebeveynlere, çocuk eğitiminin hangi amaçlara yönelik olmasının çerçevesi çizilmektedir.

¹⁴ Sözleşmeye çekince koyan ülkelere ilişkin ayrıntılı bilgi için bkz. https://treaties.un.org/Pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=IV-11&chapter=4&clang=_en#EndDec. Erişim: 24.07.2021

Witte ve Browning'in (2011) aktarımlarına göre, Amerika'daki bazı muhalifler, hiçbir siyasi organın ÇHS'deki gibi liberal bir eğitim gündemini ebeveynlere dikte etme gücüne sahip olmadığına inanmaktadır. ÇHS'ye muhalif olan bu kesimlere göre, bir ebeveyn veya dini bir okul, Hristiyanlığın diğer inançlardan üstün olduğu yönünde çocuklara eğitim verirse; kocaların eşleri üzerinde söz sahibi olması gerektiğine inanırsa; bazı kültürel davranışlara hoşgörü ile yaklaşmaktan öte onlardan kaçınılması gerektiğine inanırsa; ya da insan haklarının Jeremy Bentham'ın ifadesiyle "başkası için bir anlam ifade etmeyen" basit liberal değerler olduğuna inanılırsa ne olacak? Bütün bunlar, çocukların ÇHS'nin 29. maddesinde yer alan haklarını ihlal mi ediyor, çocuklara veya ilgili üçüncü taraflara ebeveynleri veya dini okulları dava etme hakkı mı tanıyor? (Witte ve Browning, 2011). ABD'li muhaliflerin argümanları aynı şekilde diğer din ve kültürler hakkında da söz konusu edilebilir.

ÇHS'nin 19.maddesinde, Taraf devletler tarafından, çocuğun ana ve/veya babasının, vasi veya bakımından sorumlu kişilerin yanında iken bedensel veya zihinsel saldırı, şiddet veya suistimale, ihmal ya da ihmalkâr muameleye, her türlü istismar ve kötü muameleye karşı korunması için her türlü yasal, idari, toplumsal ve eğitsel bütün tedbirlerin alınacağı ifade edilmektedir. Bu madde hükümleri çocukların ihmal, istismar ve kötü muameleden korunması noktasında önemli olmakla birlikte bu tür kavramların açıkça tanımlanmamış olması eleştiri konusudur. İhmal, istismar, kötü muamele ve şiddet gibi kavramlar geniş bir şekilde yorumlandığında birçok aileye kamu müdahalesinin önü açılmaktadır. İsveç başta olmak üzere Avrupadaki çocuk koruma sistemlerinin birçoğunda çocuklara yönelik fiziksel cezalandırmanın her türü yasaklanmış ve bu konuda çeşitli yaptırımlar uygulanmaktadır. Bu tür düzenlemeler, Avrupa toplumlarında dahi önemli tepkilere yol açmış ve farklı kültürlerin, dinlerin çocuklara yönelik yaklaşımlarının göz ardı edildiği yönünde tartışmalar yürütülmüş/yürütülmektedir (Yaman, 2018).

DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Çocuk haklarının teminat altına alınması amacıyla hazırlanan ve neredeyse bu alandaki bütün düzenlemelerin üzerinde görülen BM Çocuk Haklarına Dair Sözleşme, bu çalışmada ele alınmış ve ABD'nin Sözleşme'ye ilişkin tutumu ve karşı çıkma gerekçeleri ele alınmıştır. ABD'nin, bağımsızlığına zarar vereceği,

aile kurumunu baltalayacağı ve ailelerin çocuklarının kendi inançlarına göre yetiştirme hakkını ihlal edeceği gibi gerekçelerle Sözleşme'ye taraf olmaması üzerinde durulması gereken bir konudur.

ABD, ÇHS'in yazımında aktif ve öncü bir rol oynamış ve dünyanın diğer devletlerinin de bu Sözleşme'ye taraf olmaları için girişimlerde bulunmuştur. Ancak, Sözleşme'nin hazırlanması ve yürürlüğe girmesinin üzerinden 32 yıl geçmesine rağmen ABD, yukarıda bahsedilen ve aile bütünlüğünü önceleyen sebeplerden ötürü Sözleşme'ye taraf olmama tutumunu sürdürmektedir.

ABD'deki muhalifler, özetle Sözleşme'nin ebeveynlerin aleyhine çocuklara ve devlete geniş haklar tanıdığını; Sözleşme ile birlikte aile kurumunun, kamunun ve kamu adına hareket eden "uzmanların" müdahalesine açık hale geldiğini; çocuklara sınırsız bir özgürlük alanının açıldığını; ailelerin çocuklarını kendi inanç ve kültürlerine göre yetiştirme haklarının tehdit edildiği gibi bir dizi endişeye sahiptir. Sözleşme'yi savunanlar ise muhaliflerin kaygılarının temelsiz olduğunu, ÇHS'de aile kurumunu zedeleyecek hükümlerin bulunmadığını; çocukların büyümesi ve gelişmesi için ailenin öneminin özellikle vurgulandığını iddia etmektedir.

Son olarak, Türkiye'de zaman zaman "tartışılmaz" bir metin olarak kabul edilen ÇHS'nin; Sözleşme'nin yazımında aktif olarak yer alan bir ülke tarafından onaylanmadığını ve bu gerekçelerin Amerikadaki siyasi, sosyal ve akademik camiada detaylı olarak irdelendiğini görmekteyiz.

KAYNAKÇA

İnsan Hakları Yüksek Komiserliği Ofisi (2021). 21.03.2021 tarihinde <https://indicators.ohchr.org/> adresinden erişildi.

Blanchfield, L. (2013). The United Nations Convention on the Rights of the Child: CRS report for Congress. *Washington, DC: Congressional Research Service.*

Birleşmiş Milletler (1989). Çocuk Haklarına Dair Sözleşme.

Birleşmiş Milletler Sözleşme Koleksiyonu (2021). 01.06.2021 tarihinde https://treaties.un.org/Pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=IV-11&chapter=4&clang=_en adresinden erişildi.

Canan, İ. (1980). İslam'da Çocuk Hakları. *Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1(1), 7-22.

Daiute, C. (2008). The rights of children, the rights of nations: Developmental theory and the politics of children's rights. *Journal of Social Issues*, 64(4), 701-723.

Douglas Phillips, The Legal Impact of the the [sic] United Nations Convention on the Rights of the Child (Nat'l Ass'n for Home Educ., Paeonian Springs, Va, USA).

Engman, M. (2015). And Then There Were Two: Why Is the United States One of Only Two Countries in the World That Has Not Ratified the Convention on the Rights of the Child. *DePaul Int'l Hum. Rts. J.*, 1, 1.

Hagues, R. (2013). The US and the Convention on the Rights of the Child: What's the hold-up?. *Journal of Social Work*, 13(3), 319-324.

Kilbourne, S. (1998). The Wayard Americans-why the USA has not ratified the UN convention on the rights of the child. *Child & Fam. LQ*, 10, 243.

Lee, S. J. (2017). A Child's Voice vs. a Parent's Control: Resolving a Tension Between the Convention on the Rights of the Child and US Law. *Colum. L. Rev.*, 117, 687.

Lee, Y. (2010). The USA and Non-Ratification of the Convention on the Rights of the Child. *Child welfare*, 89(5), 15.

Muncie, J. (2008). Thepunitive turn'in juvenile justice: Cultures of control and rights compliance in Western Europe and the USA. *Youth Justice*, 8(2), 107-121.

Nauck, B. J. (1994). Implications of the United States ratification of the United Nations Convention on the Rights of the Child: civil rights, the Constitution and the family. *Clev. St. L. Rev.*, 42, 675.

Rutkow, L., and Lozman, J. T. (2006). Suffer the Children: A Call for United States Ratification of the United Nations Convention on the Rights of the Child. *Harv. Hum Rts. J.*, 19, 161.

Smolin, D. M. (2006). Overcoming Religious Objections to the Convention on the Rights of the Child. *Emory Int'l L. Rev.*, 20, 81.

Tilovska–Kechedji, E., and Rakitovan, D. (2019). *Will It Be Or Will It Not?(Us Position On Ratifying The CRC). Human Rights Protection Protection Of The Right's Of The Child*, 129.

Unicef. (2009). *The State of the World's Children-Special Edition: Celebrating 20 Years on the Convention on the Rights of the Child: Executive Summary*. Unicef.

Yaman, F. (2018). *Almanya'da Çocukları Koruma Altına Alınan Göçmen Ailelere Yönelik Koruma Hizmetlerinin İncelenmesi* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara

Witte Jr, J., and Browning, D. S. (2011). Christianity's Mixed Contributions to Children's Rights: Traditional Teachings, Modern Doubts. *Emory LJ*, 61, 991.